

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2008

Ilona Řejhová

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

Prevence kriminality na II. stupni základních škol

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Alena Plšková

Vypracovala:
Ilona Řejhová

Brno 2008

Obsah

Úvod	2
1. Vymezení základních pojmů	3
2. Příčiny kriminality mládeže	7
3. Preventivní program pro základní školy – MŠMT	9
3.1 Program pro osobnostní a sociální rozvoj ve vztahu k prevenci	12
4. Prevence ve spolupráci s Policií ČR	15
4.1 Preventivně informační skupiny PČR	15
4.2 Preventivní programy PČR na I. stupni ZŠ	16
4.3 Malá policejní akademie	18
4.3.1 Výukové programy Malé policejní akademie	20
4.4 Učíme se s policií	28
4.5 Nechte mě bejt a Zpackané životy	31
5. Prevence Městské policie a občanských sdružení	33
5.1 Prevence Městské policie	33
5.2 Sdružení PRAK	34
5.3 Peer programy	36
5.4 Projekt ŠIK	37
6. Vlastní průzkum	39
Závěr	41
Resumé	44
Anotace, klíčová slova	45

Seznam použité literatury	46
Seznam příloh	48

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma Prevence kriminality na 2. stupni základních škol a to zejména proto, že v poslední době dle mého názoru mezi dětmi stoupá vlna násilí. Děti jsou stále více agresivní nejen sami k sobě, ale také ke svému okolí. Rovněž si myslím, že se v dnešní době k projevům násilí a agresivity chováme více lhostejně a máme sklon je zlehčovat, případně úplně přehlížet. Také stále častěji od mladých lidí slycháme, že si za to oběť vlastně mohla sama.

Při své práci policistky se také stále více setkávám s majetkovou kriminalitou páchanou dětmi či mladistvými a výjimkou nejsou ani delikty spáchané pod vlivem alkoholu či omamných látek. Alarmující je především to, že věk, kdy děti začínají pít alkohol, či kouřit cigarety, případně zkoušejí drogy se neustále snižuje. Jezdím jako oddílová vedoucí na letní dětské tábory a musím říci, že nejenže u stále mladších dětí nacházíme cigarety a alkohol, ale v posledních letech není výjimkou i marihuana. Bohužel musím konstatovat, že narážíme i na problémy ve spolupráci s rodiči, neboť ti mají často o svým potomcích zkreslené představy a mají tendenci je neustále omlouvat a za problémy vinit třeba pedagogický dozor.

Proto si myslím, že prevence kriminality na školách je v dnešní době velice důležitá. Je přece známo, že účinná prevence je daleko lepší a v neposlední řadě i ekonomičtější než následné řešení vzniklého problému.

Vezmeme-li věk dětí od 1 do 17 let dočteme se ve statistice Ministerstva vnitra ČR, že v roce 2006 spáchalo 5 dětí vraždu, 631 dětí loupež, 419 úmyslné ublížení na zdraví, 186 vydírání, 26 znásilnění. Co se týče majetkové trestné činnosti 2049 dětí spáchalo krádež vloupáním a 3288 dětí krádeže prosté.

Cílem mé práce je přiblížení preventivních projektů kriminality zahrnujících II. stupně základních škol, protože si myslím, že tento věk je z hlediska utváření si postojů a hodnotových orientací velmi důležitý a včasná a dobře provedená prevence dokáže předcházet negativním projevům chování. Dále bych se chtěla pokusit projekty porovnat a zjistit, jak spolu jednotlivé instituce při prevenci kriminality spolupracují a jak by se případně tato spolupráce dala zlepšit.

Za cílovou skupinu jsem si vybrala žáky druhého stupně základních škol, neboť se domnívám, že se jedná o jakési přelomové období, ve kterém se vytváří relativně trvalé vrstevnické skupiny, které mají na jedince značný vliv. Ten může být pozitivní,

ale i negativní. Obzvláště děti z dysfunkčních rodin hledají skupinu kam se zařadit, chtějí někam patřit, touží, aby je někdo měl rád, aby je někdo bral vážně, prostě touží po pozornosti, což je v tomto věku naprosto přirozené. Právě pro ně je pak skupina velice důležitá a má na ně velký vliv. Často se dostávají do tzv. *delikventních skupin*, které bývají složeny z dětí, které se dobře znají ze školy. Podmínkou vstupu pak bývá spáchání nějakého deliktu, např. krádeže v obchodě. Domnívám se, že i z tohoto důvodu je dobře provedená prevence možností, jak děti nasměrovat správným směrem.

Čerpala jsem z dostupné literatury, jako jsou skripta, knihy a denní tisk, dále ze zákonných norem, internetu a zkušeností z vlastní praxe.

1. Vymezení základních pojmů

Kriminalita

Kriminalitou, nebo-li zločinností se rozumí výskyt trestného chování, který je vyjádřen souhrnem trestných činů spáchaných ve společnosti. Pojem je vymezen platným trestním právem, které stanoví jaké protispolečenské chování se vzhledem ke své nebezpečnosti považuje za trestné činy, případně za další kategorie deliktů stíhaných soudními orgány.¹

Prekriminalita

Prekriminalita jsou činy jinak trestné, kterých se dopouštějí děti před dosažením trestní odpovědnosti a které, pokud by ji spáchaly osoby starší, by byly považovány za trestné.²

O prekriminalitě hovoříme do dosažení patnácti let věku dítěte.

Mladiství

Mladiství je pojem trestně právní. Jsou s ním spojeny počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin (i přestupek) i zvláštnosti trestní odpovědnosti a trestního řízení proti mladistvému.³

¹ Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L. Sociální patologie, vyd. Brno, Institut mezioborových studií, 2005, s. 15

² Zoubková, I. Kontrola kriminality mládeže, vyd. Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2002, s.11

³ Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L. Sociální patologie, vyd. Brno, Institut mezioborových studií, 2005, s. 17

Osoba mladší 15ti let

Jedná se rovněž o pojem trestně právní. Z pohledu počítání času v trestním řízení pojem „osoba mladší 15ti let“ vyjadřuje časové údobí, ve kterém fyzická osoba, která před dovršením 15 let spáchala čin jinak trestný, je beztrestná.⁴

Dítě

Podle mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, která byla přijata dne 20.11.1989 v New Yorku, se dítětem rozumí osoba mladší 18ti let, pokud nedosáhne zletilosti dříve.⁵

Prevence kriminality

Prevence kriminality zahrnuje soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páčání kriminality a snižování obav z ní.

Podle Osmančíka (1993), Vlčka a Zapletala (1994) rozlišujeme dle obsahu prevenci na dvě velké oblasti a to **prevenci sociální a situační**.

Prevence sociální je zaměřena zejména na samotného jedince a jeho tendence k páčání deliktů. Dále na prostředí v němž se uskutečňují proces socializace a sociální integrace, tedy především na rodinu, školu, zaměstnání, prostředí v němž probíhají volnočasové aktivity apod.. Pod sociální prevencí zahrnujeme také problematiku účinnosti trestů, vězeňství a postpenitenciární péči.

Prevence situační reaguje většinou na konkrétní vzniklé problémy a zabývá se momentálním působením na eliminaci možností k páčání trestné činnosti s celkovým

⁴ Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L., Sociální patologie, vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2005, s. 17

⁵ Jilčík, T., Plšková, A., Zapletal, L., Sociální patologie, vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2005, s. 18

snižováním kriminogenních příležitostí. Rovněž jde o zvýšení odolnosti společnosti vůči sociálně patologickým jevům. Situační prevence nebývá náročná na materiální a personální zabezpečení a mívá především technický, administrativní a organizační charakter, např. různé informační kampaně apod.. Většinou však působí bohužel pouze na krátký čas.⁶

Tyto oblasti dále členíme na prevenci *primární*, která obsahuje hlavně výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené především na širokou veřejnost. Pozornost je zaměřena především na děti a mládež, těžiště spočívá v rodinách a ve školách.

Sekundární prevence se již zabývá konkrétními rizikovými jedinci a skupinami osob, u kterých je vyšší riziko, že se stanou pachateli, ale i oběťmi trestné činnosti. Dále se zaměřuje na sociálně patologické jevy a jejich příčiny.

Primární a sekundární prevence se tedy zabývají předcházením delikventního chování u dětí, které se ještě tohoto jednání nedopustily, ale podle určitých signálů usuzujeme, že k němu mají sklon.

Terciální prevence se věnuje již nápravě osob, které se dopustili trestné činnosti, či jinak sociálně nežádoucího jednání, např. přestupku. Pod terciální prevenci zahrnujeme především intervenční programy. U nás mají tradici především *kurátoři pro mládež*, jejichž náplní práce je pečovat o děti mladší 15ti let, které se dopustily činu, jenž by byl kvalifikován jako trestný, ale vzhledem k věku pachatele, trestný není. Dále péče o mladistvé pachatele, tedy o pachatele ve věku 15 až 18 let, kteří se dopustili trestného činu či přestupku a bylo proti nim zahájeno trestní stíhání a v neposlední řadě i péče o děti a mladistvé s opakovanými vážnými poruchami chování.

Další tradičním způsobem intervence je *ústavní výchova*, která zahrnuje různé typy diagnostických a výchovných ústavů. Ústavní výchova je navrhována u dětí, o něž rodiče řádným způsobem nepečují a není možná žádná jiná možnost výchovy a dětem, jež rodiče ani jiné pečovatele nemají. Podmínky rozhodování jsou upraveny v občanském soudním řádu č. 40/1964 Sb. v aktuálním znění.

Ochranná výchova má účel preventivní a je definována v trestním zákoně. Má za úkol rovněž resocializovat a izolovat osoby, které se společensky nebezpečného činu dopustily. V občansko-právním řízení se ochranná výchova ukládá všem, kteří

⁶ Večerka, K., a kol., Prevence kriminality v teorii a praxi..., vyd. Praha, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, s. 13

se ve věku mezi dvanáctým a patnáctým rokem dopustili trestného činu, za který je možné uložit vyjimečný trest. V trestním řízení pak může být uložena jen mladistvým, v občansko-právním řízení, může být navržena orgánem péče o děti a mládež dětem mladším 15ti let.

Ústavní i ochranná výchova se ukládají do 18ti let, výjimečně mohou být prodlouženy do 19ti let věku.⁷

Kvalitní primární a sekundární prevence musí být komplexní a nesmí se zabývat pouze budoucí trestnou činností, ale musí předcházet celkově všem nežádoucím sociálně patologickým jevům, např. užívání drog, nákaze pohlavně přenosných chorob, apod..

Cílem primární prevence nemůže být pouhá *absence sociálně patologických jevů*, cílem musí být *prezence sociálně příznivého chování*, tj. chování, jež se neslučuje s jednáním protispolečenským. Primární a sekundární prevence je tedy nemyslitelná bez ohledu na hodnotovou orientaci dětí, bez podpory alternativních životních programů, odklánějících rizikové děti od stylu života, který by mohl vést k jejich společenské degradaci.⁸

Dále můžeme rozlišit např. prevenci *generální*, neboli prevenci obecného zastrašení, kdy předpokládáme, že fakt možnosti odhalení pachatele a následného trestu zvyšuje možnost zastrašení možného pachatele a prevenci *speciální*, která je zaměřena na určitou cílovou skupinu. Prevence *viktimní* je zase zaměřena na problematiku, jak se nestat obětí trestného činu.⁹

Největší význam pro prevenci kriminality mají rodina a škola. Ve školách a v rodině by se měla odehrávat největší část primární a sekundární prevence. Dalšími činiteli, kteří se na prevenci podílejí mohou být různá občanská sdružení a další podobné instituce.

⁷ Matoušek, O., Kroftová, A., Mládež a delikvence... vyd. Praha, Portál, s.r.o., 2003, s. 154-156

⁸ Matoušek, O., Kroftová, A., Mládež a delikvence, vyd. Praha, Portál, s.r.o., 2003, s. 267

⁹ Večerka, K. a kol. Prevence kriminality v teorii a praxi..., vyd. Praha, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, s. 6,15

2. Příčiny kriminality mládeže

Delikventní chování mládeže má samozřejmě celou řadu příčin, které můžeme podle Walla a kol. (1981) rozlišit do několika oblastí, na které je pak vhodné zaměřit preventivní aktivity. Jedná se o oblasti:

- **fyziká abnormita či nemoc** – u této příčiny by měla být prevence zaměřena především na zdravý životní styl, propagaci zdravé výživy apod.,
- **výskyt psychických poruch** – preventivní aktivity by měly být zaměřeny směrem na prostředí (příčiny), které vyvolávají sociálněpatologické chování, jde vlastně o psychoterapii a behaviorální terapii žádoucím směrem,
- **oslabený vztah jedince ke svému sociálnímu okolí** – vhodnou prevencí je snaha o včlenění potenciálně delikventního či již delikventního jedince do vhodného prostředí,
- **výskyt kriminální infekce** – mělo by jít především o to, v co nejkratším možném čase tuto příčinu odhalit a snažit se zamezit dalšímu pobytu ohrožené osoby v tomto prostředí. Strategie se zaměřují jednak na omezení styku jedince s nositeli sociálně patologických vzorů, jednak na prevenci obecného vlivu delikventních norem chování.¹⁰
- **imunita jedince vůči pozitivním vlivům přicházejícím z okolí** – preventivní strategie se zaměřují na snahu dostat jedince do určitých skupin, komunit apod., kdy zároveň vyžadují v co možná největší míře o udržení případně zvýšení žádoucího vlivu institucí. Jde v podstatě o to, aby jedinec pochopil jejich pozitivní působení, nikoliv, aby nich násilně včleněn.,
- **nedostatek užitečných žádoucích rolí** – ohrožený jedinec by měl mít možnost zúčastňovat se na vhodných aktivitách, které jej zároveň uspokojují, přičemž by jedinec měl mít uspokojující pocit užitečnosti a úspěšnosti,
- **nehodně trávený volný čas** – snaha překonat nudu, nabídnout delikventnímu jedinci jiné trávení volného času, obrátit jeho pozornost správným a přitom pro něj atraktivním směrem bez projevů sociálně patologického chování

¹⁰ Večerka, K., a kol., Prevence kriminality v teorii a praxi, vyd. Praha, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, s. 30

- **nedostatečný rozvoj dovedností** – žádoucí komplexní vzdělávání. Snaží se ovlivnit tyto složky osobnosti: informační, kognitivní, afektivní a morální.
- **ekonomický nedostatek** – preventivní aktivity jsou v tomto případě zaměřené na pomoc klientovi při hledání náhradních aktivit způsobů obživy než je trestná činnost. Může se jednat např. o zprostředkování vhodné práce či brigády.¹¹

¹¹ Večerka, K., a kol., Prevence kriminality v teorii a praxi... vyd. Praha, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, s. 27-37

3. Preventivní program pro základní školy – MŠMT

Jak jsem již zmínila, škola je jednou z hlavních skupin, kde by měla probíhat významná část prevence. Je v podstatě nejdůležitější institucí hned po rodině. Probíhá v ní značná část socializace dítěte.

Ve škole by mělo docházet k pozitivní motivaci všech dětí, což se však v dnešní době bohužel děje pouze u části, tedy u těch žáků, se kterými nejsou žádné problémy. Problémy bývají většinou s dětmi ze slabších sociálních rodin, nezřídka z rodin z romských komunit, avšak toto nemusí být nutně pravidlem. Někdy také problémy nastávají v rodinách, kde došlo k události, která má nepříznivý vliv na psychiku dítěte (např. úmrtí jednoho z rodičů, rozvod apod.). Dalším aspektem je nízký stupeň IQ dítěte. U těchto jedinců může docházet i k tzv. vydělení z kolektivu. Tyto děti se pak snaží kompenzovat své neúspěchy vyhledáváním podobně neúspěšných jedinců, ze kterých se pak mohou vytvářet tzv. delikventní party, tedy skupiny s nežádoucím chováním. Např. záškoláctví, experimentování s návykovými psychotropními látkami a alkoholem, drobná majetková trestná činnost. V posledních letech bohužel můžeme sledovat i nežádoucí trend nárůstu násilné trestné činnosti mezi mládeží, která je často páchána ve skupinách, které pak bývají dobře organizovány.

Podle Krause (2006) lze v souvislosti s počtem stíhaných osob zřetelně sledovat negativní trend v kategorii dětí (prekriminalita) a mladistvých. V roce 1977 bylo těchto pachatelů 9%, v roce 1989 to bylo 13% a v roce 1997 pak 17%.¹²

Významnou úlohu má i osoba učitele a způsob výuky. Jestliže je žák „zaškatulkován“ už od počátku do role neúspěšného „outsidera“ a veškeré pokusy o změnu mínění selhávají, může toto dospět až k „sebenaplňující prognóze“, kdy dítě svou roli přijme a začne se chovat tak, jak se od něj vzhledem k jeho pozici očekává.

¹² Hroncová, J., Kraus, B., a kol., Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pedagógov, vyd. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2006, s.62

Sociálně patologické chování je pak určitým stylem dosažení úspěchu a také reakcí na vlastní neúspěšnost ve škole.¹³

Prevence kriminality mládeže ve školním prostředí vyžaduje respektování základních práv dětí a právo na soukromí jejich rodiny, což vychází z Úmluvy o právech dítě, čl. 10 Listiny základních lidských práv a svobod a z občanského zákoníku (§ 11) a to pokaždé a v plném rozsahu. Práva dětí je nutné dodržovat od primární prevence až po terciární.

Především se jedná o včasnou informovanost o závadném chování dětí než přeroste do trestné činnosti. V roce 1998 byl přijat novelou zákona o rodině tzv. institut **upozornění**, podle něhož má každý právo upozornit na závadové chování dítěte. Na závadné chování dětí, jako je záškoláctví, požívání návykových látek, krádeže, by měly upozorňovat hlavně školy a to především rodiče. Lze upozornit i orgán sociálně právní ochrany dětí, Policii ČR apod. a to v zájmu ochrany dítěte. Orgán, který oznámení přijal, nesmí oznamovatele prozradit, což zajišťuje jeho ochranu hlavně před rodiči. Zákon však již nezprošťuje povinnosti vypovídat jako svědek v občanském či trestním řízení.¹⁴

Totéž je upraveno i v § 7 zákona o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb..

Současné preventivní aktivity ve škole vycházejí z dokumentu **Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008.**

Jsou zde uvedeny základní cíle prevence sociálně patologických jevů a to:

- výchova ke zdravému životnímu stylu,
- rozvoj a podpora sociálních kompetencí,
- zkvalitnění koordinace a kontroly specifické primární prevence, napříč resorty dosáhnout vyšší kvality a efektivity prováděných programů.

Cílové skupiny jsou děti a mládež, pedagogičtí pracovníci a další specifické cílové skupiny jako např. metodici prevence na úrovni pedagogicko psychologických poraden, školní metodici prevence, krajští školní koordinátoři prevence apod.

¹³ Večerka, K., a kol., Prevence kriminality v teorii a praxi... vyd. Praha, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, s. 46-50

¹⁴ Zoubková I., Kontrola kriminality mládeže... vyd. Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2002, s. 118-119

Cíle působení v oblasti prevence sociálně patologických jevů je dítě odpovědné za vlastní způsob chování v míře přiměřené jeho věku.¹⁵

- s posílenou duševní odolností vůči stresu, negativním zážitkům a vlivům,
- schopné dělat samostatná (a pokud možno) správná rozhodnutí,
- s přiměřenými sociálně psychologickými dovednostmi,
- schopné řešit, případně schopné nalézt pomoc pro řešení problému,
- s vyhraněným negativním vztahem k návykovým látkám,
- podílející se na tvorbě prostředí a životních podmínek.

Dokument dále vymezuje zásady primární prevence resortu školství, mládeže a tělovýchovy. Rozlišuje specifickou a nspecifickou primární prevenci sociálně patologických jevů. **Specifickou primární prevencí** rozumíme systém aktivit a služeb, které se zaměřují na práci s populací, u níž lze v případě jejich absence předpokládat další negativní vývoj a který se snaží předcházet nebo omezovat nárůst jeho výskytu. **Nespecifickou primární prevencí** se rozumí aktivity, které tvoří nedílnou součást primární prevence a jejímž obsahem jsou všechny metody a přístupy umožňující rozvoj harmonické osobnosti, včetně možnosti rozvíjení nadání, zájmů a pohybových a sportovních aktivit.¹⁶

Za silné stránky jsou z předchozích let považováni metodici prevence, školní a krajští koordinátoři, rozšíření právního vědomí, zlepšování systému vzdělávání a postupné rozšíření celoživotního vzdělávání atd. Za slabé stránky jsou naopak pokládány spolupráce s rodiči, prevence jen ve školách, tedy absence prevence v rodinách, nedostatečné legislativní zakotvení prevence atd.. Hrozby prevence vidí především ve vysoké toleranci společnosti k legálním drogám, nechuť pedagogů vyvíjet aktivity, které nepřinášejí okamžitý viditelný výsledek, nedostatečná ochrana dětí před alkoholem a pasivním kouřením v rodině a na veřejnosti, liberalizace drogové politiky a další. Příležitosti jsou viděny v čerpání dotací z EU, vytvoření stabilního grantového systému, rámcové vzdělávací programy, vznik školských poradenských pracovišť, rozšiřování znalostí v oblasti právního vědomí, omezení reklamy na legální drogy atd.

¹⁵ Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005-2008, Praha, MŠMT, 2005, s.7

¹⁶ Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005-2008, Praha, MŠMT, 2005, s.9

3.1. Program pro osobnostní a sociální rozvoj ve vztahu k prevenci

Co se týká preventivního programu pro základní školy, jedná se o Program pro osobnostní a sociální rozvoj ve vztahu k prevenci, který má přinášet strukturované podněty pro potřeby prevence sociálně patologických jevů. Optimální je připravit celoroční program zaměřený na sociální a osobnostní rozvoj a výcvik v komunikačních dovednostech. Projekt musí být určen pro žáky a pedagogické pracovníky školy a ve svém důsledku musí vést k pozitivní změně klimatu s minimem kázeňských problémů žáků ve škole i mimo školu. Je třeba jej realizovat na prvním i druhém stupni a ve spolupráci se školní družinou. Příprava jednotlivých programů je v kompetenci metodika prevence ve spolupráci s třídním učitelem. Základním předpokladem k maximální účinnosti programů je aktivní zapojení všech žáků třídy. S celým projektem musí být průběžně seznamováni rodiče žáků. Realizace je rozdělena do jednotlivých ročníků prvního a druhého stupně základní školy.

Program pro 1. a 2. ročník ZŠ by měl být zaměřen na společné stanovení a zažití pravidel soužití mezi žáky a učiteli, zvyšování sebevědomí žáků, zkoumání a uvědomování si vlastní osobnosti, vnímání individuálních odlišností dětí mezi sebou a přijímání těchto jevů, nácvik vzájemné úcty, sebeúcty a důvěry, rozvoj schopnosti diskutovat, komunikovat, řešit problémy a konflikty, rozvoj schopnosti klást otázky, umění vyjádřit svůj názor a umění říci „ne“.

Pro 3.- 5. ročník jsou optimální programy k pozitivnímu ovlivnění zdraví žáků, které je chápáno jako stav tělesné, duševní a sociální pohody, k osvojení si dovednosti řešit stres a k dodržování životosprávy. Programy orientované na hlubší poznání dovedností osvojených při vstupu do školy, na schopnost pracovat v kolektivu a uvědomění, si co tělu prospívá. Vhodné je realizovat je formou pobytových programů spojených se sportovní činností a aktivním trávením volného času.

Program pro 6. ročník je dobré založit na aktivní spolupráci skupiny i každého jednotlivce. Je potřeba stanovit si pravidla soužití ve skupině a je optimální stanovení je na základě prožitku aktivní formou tak, aby žáci přijali pravidla za svá.

Obsahem programu je vzájemné poznávání účastníků, vytváření vztahu důvěry mezi žáky a učiteli a mezi žáky navzájem. Stanovení pravidel soužití třídní komunity, formování skupiny, která je pro žáky bezpečným místem, která jim pomůže vyhnout

se rizikovému společensky nežádoucímu chování – šikanování, užívání alkoholu a drog, vzniku různých typů závislostí apod., začlenění nových žáků do komunity třídy.

Věkové období sedmého ročníku přináší řadu zátěžových situací. Preventivní program tedy musí reagovat na řadu změn, neboť se jedná o rozvoj pubertálního období s řadou psychických a fyzických proměn, které je rizikové pro nástup sociálně patologických jevů. Je nutné pokračovat v budování kvalitního vrstevnického týmu, ve kterém se žáci cítí bezpečně a jistě. Je vhodné využít několikadenní intenzivní pobytové soustředění.

Program 8. ročníku je vhodné realizovat výrazně aktivní formou. Nejlepšími metodami jsou diskuze, brainstorming, hraní rolí, rozhovor atd. Posiluje se činnost jednotlivců, spolupráce ve skupině, volba vhodné komunikace, prosazování návrhů. Součástí by měly být hry na nácvik verbální a nonverbální komunikace, simulační hry a relaxační techniky, využití metody kritického myšlení. Pomocí projektů je vhodné ověřit kvalitu vytvořených postojů ke zdravému životnímu stylu a sociálně patologických jevům u dětí. Program má být zaměřen především na upevňování vztahů v komunitě vrstevníků, rozvoj schopností přijímat svobodná a odpovědná rozhodnutí, nácvik efektivní komunikace na základě vlastních prožitků, nácvik řešení zátěžových situací, zvýšení schopnosti odolávat nebezpečím, krizím, stresu, zátěžovým situacím, včetně odmítání alkoholu, drog, nikotinu, společenské vztahy, modelové, projektové situace poskytující návody k řešení problémů.

Devátý ročník má za úkol mapovat dosažené výsledky osobnostního a sociálního rozvoje, fixovat tyto dovednosti a postoje a využívat prvků předchozích programů.

Všechny uvedené programy je vhodné skloubit i s aktivitami, které souvisejí s výukovými předměty a naopak. Doplňkové aktivity, jejichž cílem je seznámit žáky s pohybovými aktivitami a sportem a jejich funkcí zdravotní, relaxační, socializační a preventivní, by měly být nedílnou součástí programů. Nezastupitelnou roli v celém programu má kvalitní práce třídního učitele, který řídí a připravuje spolu s žáky jednotlivé programy.

Pozitivní formování třídního kolektivu není ani pro zkušeného pedagoga vždy snadný úkol. Účinným nástrojem prevence sociálně patologických jevů jsou školní pravidla, týkající se soužití v konkrétním společenství žáků, pedagogů a ostatních zaměstnanců školy. Tato pravidla se liší od provozních pravidel, která jsou ve většině škol dána školním řádem a jejich dodržování pojmenovává přehledné a definovatelné

jevy. Má v nich být zakotven postup řešení situací spojených se sociálně patologickými jevy. Nepostihují však pravidla soužití a prostředí školy.

Pravidla soužití bývají většinou nepsaná. Jsou to pravidla úcty, vzájemného respektu, důvěry a dalších životních kvalit a dovedností. Vychází z nich pravidla provozní. Při jejich vytváření je vhodné dodržovat několik zásad, jako je například spoluúčast dětí, integrace pravidel do denního života školy, srozumitelnost, splnitelnost, a další.

Školních pravidel nemá být mnoho, na jejich tvorbě se mají podílet všichni členové školního společenství a jsou platná pro všechny. Ve školách, které vytvářejí pravidla tak, aby byla smysluplná a srozumitelná a na jejichž vytváření se podílí v rozsahu přiměřeném věku i žáci, klesá počet kázeňských přestupků jak ve škole i mimo ni.

Důležitá je rovněž spolupráce rodiny a školy, kdy je prokázáno, že vzájemná spolupráce výraznou měrou přispívá ke školní úspěšnosti dětí i k prevenci sociálně patologických jevů.

Rodiče však často berou školu jen jako instituci, které musí vyhovět, nebo je třeba ji ignorovat, popřípadě si na ni stěžovat. Rodiče mají o školu zájem především v předškolním věku dětí a v období nástupu do 1. třídy a v jejím průběhu. Pak jejich zájem většinou klesá. Pokud se dítě dobře učí a nemá žádné výchovné problémy, není potřeba se školou komunikovat. Pokud je tomu naopak, je lepší se školou raději nekomunikovat a nevystavovat se zbytečně problémům, případně vzniklé problémy na školu svést.

Myslím si, že v dnešní době je vůbec moderní svést problémy dítěte na školu a učitele. Mnoho rodičů má tendence výchovu dětí přehrávat na učitele ve školách a neuvědomují si, že škola má především vzdělávací a nejen výchovný charakter a že převážná většina výchovy by se měla odehrávat v rodině.

4. Prevence ve spolupráci s Policií ČR

4.1 Preventivně informační skupiny Policie ČR

V rámci prevence sociálně patologických jevů a při řešení těchto problémů je potřebná spolupráce s Policií ČR. Preventivní činnosti policie ČR v podstatě řídí Ministerstvo vnitra, které zaměřuje prevenci kriminality mládeže na několik oblastí.

První z nich jsou města s vysokou mírou kriminality, kde Ministerstvo vnitra podporuje různá občanská sdružení, která se tímto problémem zabývají, jako jsou např. linky důvěry, krizové linky apod.

Druhou oblastí je právě Policie ČR, kdy v roce 1998 byla vytvořena metodická rada pro Preventivně informační skupiny Policie ČR, která vypracovala zásady činnosti preventivně informačních skupin (interní akt řízení Policejního prezidia ČR č. 41/1999) pro policejní práci v oblasti prevence kriminality, které se staly základním stavebním kamenem policejní prevence.

Preventivně informační skupiny mají zajišťovat hlavně styk s médii, mají působit v oblasti poradenské a informační, dále mají na starosti styk s veřejností a spolupráci s orgány státní správy a samosprávy v jednotlivých krajích okresech. Při práci s veřejností pracovníci Preventivně informačních skupin aktivně reagují na okolnosti, které způsobují bariéry mezi policií a veřejností. Dále působí i v oblasti dokumentační a analytické.¹⁷

Hlavní úkoly policejní preventivní činnosti pak leží na bedrech Preventivně informačních skupin okresních (městských) ředitelstvích. Další preventivní činnost proti kriminalitě mládeže vyvíjí Národní protidrogová centrála a Muzeum Policie ČR.¹⁸

O prevenci hovoří rovněž Zákon o Policii ČR č. 283/91 Sb. v aktuálním znění. Policisté, mající na starosti trestnou činnost související s mládeží, by měli úzce spolupracovat s orgány sociálně právní ochrany dětí, zdravotnickými zařízeními, pedagogickými pracovníky, psychology a pracovníky zájmových sdružení orientujících se na mládež. Poskytují informace o závadových skupinách mládeže, pohřešovaných dětech apod.. Také upozorňují na závadové chování dětí rodiče. „Zavadové chování

¹⁷ Zoubková, I., Kontrola kriminality mládeže..., vyd. Aleš čeněk, Dobrá Voda, 2002, s. 121-122

¹⁸ Zoubková, I., Kontrola kriminality mládeže..., vyd. Aleš čeněk, Dobrá Voda, 2002, s. 122

mládeže a závadová skupina mládeže jsou pojmy používané především interními normami Policejního prezidia ČR. *Závadové chování mládeže* je definováno jako jednání, kdy mládež vede zahálčivý nebo nemravný život, zanedbává školní docházku, nepracuje, i když nemá dostatečný zdroj obživy, požívá alkohol a jiné návykové látky, provozuje prostituci nebo jinak ohrožuje občanské soužití. Terminologii závadné chování používá i zákon o rodině a Statistický přehled soudních agend Ministerstva spravedlnosti ČR. *Závadová skupina mládeže* je taková skupina osob, z nichž alespoň některé jsou mladší osmnácti let a jejich jednání naplňuje skutkovou podstatu přestupku nebo trestného činu nebo ve které má pachatel na děti přímý nebo zprostředkovaný negativní vliv, případně se na nich dopouští protiprávního jednání.¹⁹

Oddělení Policie ČR zabývající se trestnou činností páchanou mládeží a trestnou činností páchanou na mládeži by se mělo věnovat především:

- opakované a pokračující trestné činnosti mládeže a trestné činnosti páchané na mládeži,
- dále trestné činnosti mládeže páchanou pod vlivem omamných a psychotropních látek či alkoholu,
- dětem, které již v předškolním či školním věku utíkají z domova nebo mají sklony k závadovému jednání,
- skupinám dětí páchajícím trestnou činností atd..

4.2 Preventivní programy PČR na I. stupni ZŠ

Na každé škole pracuje metodik prevence, který má na starosti prevenci sociálně patologických jevů. Tento pracovník by měl být v úzkém kontaktu s orgány Policie ČR a měl by sledovat problémy, které danou školu tíží a aktivně na ně reagovat. Rovněž vedení školy by mělo spolupracovat s obvodním oddělením Policie ČR dle místa příslušnosti školy. Ta by měla navázat kontakt s vedoucím oddělením a policistou, který je na oddělení pro tuto činnost vyčleněn. Ve škole jsou dostupná telefonní čísla, kam se v případě nutnosti obrátit a měl by být dopředu dojednan postup v případě zjištění závažných sociálně patologických jevů. Škola by rovněž měla být v kontaktu s Preventivní informační skupinou Policie ČR daného okresního

¹⁹ Zoubková I., *Kontrola kriminality mládeže*, vyd. Aleš Čeněk, Dobrá Voda, 2002, s. 124

či městského ředitelství, které při tvorbě preventivních programů a jejich realizaci vycházejí z bezpečnostní situace příslušné oblasti, ze znalosti trestné činnosti motivované mimo jiné obchodem s drogami, delikty spojené s alkoholovou i nealkoholovou toxikomanií, apod..

Z hlediska Policie ČR existují preventivní programy celorepublikové a dále preventivní programy jednotlivých krajů a okresů, které svým zaměřením aktivně reagují na aktuální problémy daného regionu. Prezentace jednotlivých programů je přístupná na internetu, dále jsou projekty nabízeny školám nebo pokud mají školy o nějaký konkrétní preventivní program zájem, mohou sami oslovit Preventivně informační skupiny Policie ČR. Dále jsou některé projekty prezentovány na veletrhu ScholaNova a v různých časopisech jako je např. Policista, Závislost apod.

Pouze krátce se zmíním o preventivních programech pro I. stupeň základních škol. Z celorepublikových projektů se jedná o program Ajaxův zápisník a Ajaxův zápisník II, který je určen pro I. stupeň základních škol. Jeho cílem je zvyšovat právní vědomí dětí, které se učí pomocí Ajaxova zápisníku předcházet sociálně patologickým jevům, jako je např. šikana, alkohol, hazardní hry atd.. Dále jsou žáci seznamováni se záležitostmi běžného života, např. pohybem v silničním provozu. Žáci dostávají zápisník od policistů, kteří pro ně rovněž připravují i různé soutěže a testy. Autorem projektu je policistka z Preventivně informační skupiny Policie ČR OŘ Sokolov. Zúčastnila jsem se několika hodin Ajaxova zápisníku a musím říci, že dle mého názoru je tento program připraven pro děti vhodně a má na ně velmi příznivý vliv. Hodina probíhá jako klasická vyučovací hodina, kdy policistka či policista vyučuje jedno z témat uvedených v Ajaxově zápisníku. K tomuto má k dispozici např. doplňkovou tabuli, což je např. určitý příběh vztahující se k probíranému tématu. Nepochybně má velký vliv i samotná osoba přednášejícího, která musí probíranou látku podat poutavě, udržet si pozornost dětí a zároveň mít děti pod kontrolou. Ajax je dále doplněn kartičkou a „Ajaxovým destarem dětem“, kde je uvedeno deset rad dětem pro jejich větší bezpečí a která je žákům rozdávána. Za snahu a pozornost v hodinách jsou děti rovněž odměňovány drobnými upomínkovými předměty s logem Policie ČR.

Projekt Kapka prevence, který je určený žákům od 2. tříd ZŠ, vznikl v roce 2005 a jeho cílem je zvyšovat právní vědomí dětí, snižovat jejich kriminalitu a rovněž kriminalitu na nich páchanou. Na počátku školního roku dostanou děti od policistů pracovní složky „Kapky prevence“, do kterých si každý měsíc vkládají listy obsahující úkoly, doplňovačky a rady z oblasti prevence kriminality. Na konci školního roku

je pro děti uspořádána tematicky zaměřená soutěž o věcné ceny s Kapkou prevence. Autorem projektu je Preventivně informační skupina PČR OŘ Hodonín.

Následně se budu zabývat programy týkající se II. stupně Základních škol.

Dle mého názoru dobrá prevence na druhém stupni Základních škol vychází z prevence prvního stupně. Ideální by podle mě bylo, kdyby se preventisté věnovali stejným skupinám dětí od prvního stupně až k ukončení základní povinné docházky, což však z různých důvodů není možné.

4.3 Malá policejní akademie

Malá policejní akademie je projekt, který vznikl ve spolupráci Okresního ředitelství PČR České Budějovice a Národní protidrogové centrály (dále jen NPC). Prvotní nápad provádět systematickou a dlouhodobou prevenci právě na základních školách vznikl v Českých Budějovicích, kde chtěli vytvořit projekt, který by pokrýval širokou škálu sociálně patologických jevů. Vzhledem k tomu, že se mělo jednat o skutečně kvalitní program, požádal ředitel OŘP České Budějovice JUDr. Svoboda o pomoc ředitele NPC JUDr. Komorouse. Velmi dobře si uvědomovali, že na počátku cesty ke kriminální kariéře stojí často právě drogy. Skupina metodiky a prevence NPC měla navíc již zkušenosti s celoročními programy pro práci s dětmi z předchozích let.

Společně byl vypracován pilotní projekt „Komplexní program prevence sociálně patologických jevů na základních školách“. Úkolem bylo přispět u dětí k osvojení si žádoucího sociálního chování a odmítání porušování zákonů. Žáci se měli postupně seznamovat s problematikou sociálně patologických jevů v hodinách občanské a rodinné výchovy. Cílem bylo i neztratit kontakt policie s dětmi a důsledně a systematicky se jim věnovat. Program zároveň navazoval na Strategii prevence MŠMT a byl zpracován na základě učebních osnov ZŠ, požadavků učitelů a dalších odborníků.

Postupně byla vypracována náplň jednotlivých výukových programů, ale připravovala se i řada doprovodných akcí. Ve školním roce 2002/03 se děti 6. tříd staly reprezentativním vzorkem.

Projekt se naplno rozjel v září 2002. Byli s ním seznámeni rodiče dětí, pedagogové a postupně i široká veřejnost. Součástí projektu se staly soutěže, besedy

pro rodiče, doprovodné akce a výukové programy. V začátku dostal projekt pracovní název: „**Malá policejní akademie, příběhy ze života aneb jak bys je řešil ty**“. Úkolem dětí bylo po celý školní rok sbírat body, kdy nejlepší z nich měly možnost absolvovat zajímavé výlety a účastnit se slavnostního každoročního vyhodnocení pro nejlepší.

Zapojeny byly následující školy z Českých Budějovic a okolí:

Základní škola Máj I, která je školou sídlištního typu a patří k nejmladším v Českých Budějovicích. Byla vybudována zároveň s novým sídlištěm Máj. Zájmovou mimoškolní činnost na škole zabezpečuje sdružení DRAK, které vzniklo na základě projektu Statutárního města Českých Budějovic, které činnost finančně zabezpečuje. Hlavním cílem tohoto sdružení je zapojit mládež do zájmové činnosti a působit tak preventivně v oblasti kriminality a drogové závislosti. Děti si sami vydávají časopis *Maják*, jehož obsahem je dění života školy, oblast literární a zajímavosti z internetu.

Základní škola Suché Vrbné - Pohůrecká patří do kategorie škol městských a je situována ve čtvrti Suché Vrbné. Byla otevřena na počátku šedesátých let. V Českých Budějovicích vždy patřila mezi školy s nejvyšším počtem žáků. Žáci mohou trávit svůj volný čas v různých školních zájmových kroužcích – např. sportovním, turistickém, výtvarném, přírodopisném, informatiky a rovněž ve školní knihovně, která je kvalitně vybavena. I tato škola má svůj vlastní časopis, ve kterém jsou různé zajímavosti ze školy, z dopravy, literatury, sportu a další. Jeho název každoročně vymýšlejí děti.

Základní škola Lišov je mimobudějovickou školou a od Českých Budějovic je vzdálena zhruba dvacet kilometrů. Působí od roku 1973 a má rovněž mateřskou školku. Běžné je, že velké děti navštěvují ty malé se svými zájmovými programy. Na škole je střelecký kroužek, dále kroužek výtvarné výchovy, maňáskový, ručních prací, zdravotnický, prostorové tvorby a keramický. Děti jsou zapojeny do „Peer programu“, o kterých se rovněž ve své práci zmíním. Škola dvakrát do roka pořádá sběrové akce, jejichž výtěžek je dán na různé humanitární účely, např. Ostrovy života, Kapka naděje, Pomozte dětem, Psí útulek a další. Při povodních, které postihly krajské město, věnovaly děti peníze postiženým školám. Ve škole vychází školní časopis „Hoblíček“.

4.3.1 Výukové programy Malé policejní akademie pro jednotlivé ročníky

Malá policejní akademie (dále jen MPA) je rozdělena podle jednotlivých ročníků, kdy v každém z ročníků je probírám určitý problém. Děti mají k dispozici pracovní sešity, se kterými aktivně pracují.

Šestý ročník se věnuje problému **šikany**.

Za šikanu můžeme označit psychické nebo fyzické násilí páchané mezi mládeží s cílem týrat, trápit, činit příkoří, klást úmyslné překážky druhému.²⁰

Šikanu se většinou daří před dospělými dlouho tajit. Bují v prostředí, kde vládne tajemství a strach. Často se na ni nepříjde vůbec. Děti jsou proti šikaně většinou bezmocné, avšak pomoc dospělého hledají až v krajních případech. Dospělí si přitom někdy myslí, že šikana patří k životu, a že si ji děti mezi sebou musí vyřídit sami. Odhalit šikanu bývá obtížné i pro zkušeného pedagoga. Hlavní roli hraje strach, a to nejen strach oběti, ale i strach pachatelů a dalších účastníků. Je proto velice důležité s dětmi o této problematice hovořit, dodávat jim sebevědomí, pěstovat u nich solidaritu se slabými a všimát si jakýchkoliv dětských projevů.

Školní šikana se většinou děje někde v ústraní – na cestě do školy, ve školních zákoutích, či na dětských toaletách.

Možné příklady šikany jsou třeba nadávky, naschvály, nemístné poznámky, svalení viny na nevinného, většina nepustí žáka mezi sebe, když si povídají, ve frontě na oběd žáka všichni předbíhají, žákovi schovávají věci a baví se tím, když je hledá, vyhrožují mu, že ho zbijí, když bezpráví ohlásí učitelé.

V šikaně rozlišujeme *oběť* šikany, kterou se může stát prakticky každý, např. dítě, které změnilo školu, nebo dítě, které je nějakým způsobem výjimečné, buď má určitou přednost (je nadané, přemýšlivé, inteligentní), nebo má určitý handicap, je nějakým způsobem tělesně oslabené. Někdy je šikana i rasově motivovaná. Obětí se může stát i dítě, které je osamělé, bez kamarádů atd..

Útočníkem je ten, kdo šikanuje. Tyto děti chtějí ovládat druhé, bezohledně se prosazovat, touží po moci, napodobují vzory ze svého okolí, mívají nezdravé

²⁰ JUDr. Chmelík, J. Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži, vyd. PČR, ÚPV, MV ČR, Praha 1998

sebevědomí. Někdy pocházejí z problematických rodin, kde je málo lásky, nedostatek zájmů, časté nadávky, ponižování a bití.

Útočník někdy zůstává v ústraní, na svou stranu získává kamarády, proti jejichž převaze je oběť bezmocná. Útočníci mají v dospělosti často problémy se zákony někdy končí ve vězení.

Šikana nebývá záležitostí jedinců. Často se týrání dětí odehrává ve třídě a za přítomnosti většiny spolužáků, kteří se oběti nezastanou z lhostejnosti, ze strachu nebo proto, že oběť je nesympatický žák. Pokud ve třídě panuje ovzduší strachu, většina dětí mlčí a nezúčastní se. Bojí se veřejně projevit svůj názor, aby se agrese neobrátila proti někomu z nich. Říká se jim *mlčící většina*.

Ve třídě, kde jsou kamarádské vztahy, se děti dokáží semknout proti agresorovi a vytvořit přátelské prostředí, kde nebude mít strach a následně šikana šanci.

V případě, že se dítě stane svědkem či obětí šikany, mělo by se svěřit někomu, komu důvěřuje. Mělo by si uvědomit, že nejde o žádné „prozrazování tajemství“. Tím, že případ oznámí, může pomoci ostatním obětem. Vyšetření šikany není jednoduchá záležitost, a proto je nutná při postupu velká opatrnost. Oběť se musí chránit a ne vystavovat dalšímu ohrožování. Škola musí žáky přesvědčit, že školní předpisy musí všichni dodržovat, a že je schopna spolehlivě zajistit ochranu slabších před agresory. Pro policii také není jednoduché šikanu řešit. Šikana je řešena v souvislosti s různými trestnými činy. Nejčastěji to jsou poškozování cizí věci dle ust. § 257 trestního zákona, vydírání dle ust. § 235 trestního zákona, ublížení na zdraví dle ust. § 221 trestního zákona, omezování osobní svobody dle ust. § 231 trestního zákona, loupež dle ust. § 234 trestního zákona či trestný čin násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci dle ust. § 197a trestního zákona.

Aby mohl být pachatel trestně postižen, je třeba, aby dosáhl věku 15 let. Osoby mladší věku 15 let se trestně nestíhají, neboť nejsou trestně odpovědné.

Obsahem hodin, které jsou věnovány šikaně, je tedy definice šikany, její projevy, kde k šikaně dochází, kdo je obětí a agresorem, dále motivy agrese, co je to mlčící většina, druhy trestů a jak se zachovat, stane-li se dítě svědkem či obětí.

Dalším tématem šestého ročníku jsou **drogy v dějinách lidstva**. V současné době za drogy považujeme hlavně ty látky, které člověk vyhledává proto, že po jejich požití dochází ke změnám prožívání reality. Člověk je veselý, prožívá různé halucinace a podobně. Jedni drogy užívají, jiní jim je prodávají. Spousta lidí si prodejem drog vydělává peníze. V hodinách jsou probírána témata jako jsou Drogy v dějinách lidstva,

Drogy a medicína, Drogy v České republice, Ohrožují mě drogy samotného, Rozdělení drog, Nebezpečné užívání.

Sedmá třída se MPA se zabývá **agresivitou a záškoláctvím**.

V souvislosti s rostoucí kriminalitou vzrůstá i brutalita a agresivita jednání pachatelů. Agresivita je sklon k používání násilí, tedy určitá charakteristika, vlastnost dospělého nebo dítěte, nikoli samotné násilí.²¹

Agresivita má také pudový základ. Stupeň agresivity a způsob, kterým člověk své agresivní chování projevuje je u každého odlišný.

Agresivní chování se dá velmi zjednodušeně rozdělit na dvě skupiny: *vzteklá agrese*, která je provázena pocitem vzteku, bezmoci, ponížením atd. a projevuje se útočením s cílem poškodit nebo zničit (může k ní dojít u každého i hodného dítěte).¹⁸

Naučená agrese je dána hlavně výchovou. Jde o opakované problematické chování. Dítě se naučilo, že agrese je nejpohodlnější způsob, kterým může vyřešit svou situaci. Uvažuje podle hesla: „Když to funguje, tak proč bych to nedělal“.²²

Jako agresi můžeme označit všechny činy, které působí nebo mají za cíl způsobit škodu druhé osobě, zvířeti nebo neživému předmětu.²³

Slovo agrese někdy nahrazujeme pojmem násilí.

Násilnému chování se učíme již od dětství. Příklady, jak řešit problémy, dávají dětem právě dospělí. Značný vliv má rovněž televize. Akční filmy, které jsou plné násilí přispívají k agresivitě dětí, které se dívají na televizi a vidí v hrdinovi vzor. Děti si neuvědomují, že realita je jiná než film.

Agresivní jednání se projevuje tehdy, když jsme nuceni překonat určitou překážku, která nám stojí v cestě k uspokojení potřeby. Pokud se jí nepodaří překonat, vzrůstá vnitřní napětí a s ním i agresivita. Člověk se cítí v ohrožení a má silnou potřebu se chránit.

Každý hledá způsoby, jak čelit násilí a konfliktům. Násilí se může týkat každého z nás a můžeme se s ním setkat kdykoliv.

Dítě musí mít pocit bezpečí a jistoty a musí vědět, co se smí a co ne. K tomu patří i dobré vztahy mezi dospělými. Hodně dětí má problémy s agresivitou právě proto, že mu dospělí bezpečí neposkytují. Ani škola někdy neposkytne pocit bezpečí.

²¹ Tištěná příloha k DVD Malá policejní akademie, vyd. PČR, NPC, SKPaV, 2006, s. 9

²² Tištěná příloha k DVD Malá policejní akademie, vyd. PČR, NPC, SKPaV, 2006, s. 9

²³ Tištěná příloha k DVD Malá policejní akademie, vyd. PČR, NPC, SKPaV, 2006, s. 9

Dítě dostává pětky a slyší, že je hloupé a zlobivé. Pak se cítí ohrožené a začíná přemýšlet, jak se má zachovat. Pak v něm vzrůstá pocit, že může křičet, rozbrečet se, praštit nebo odejít.

Když jednáme útočně, snažíme se získat, co chceme a to jakýmkoliv účinným způsobem, dále často vzbuzujeme v druhých špatné pocity, vyhrožujeme, manipulujeme, zápolíme, nerespektujeme, že druzí mají právo na uspokojení svých potřeb, nesnažíme se dosáhnout situace, ve které bychom oba mohli získat to, co chceme.

Náplní hodin, které jsou věnovány agresivitě, je tedy rozdělení agresivity, pojem násilí, vliv médií, strach a co dělám a co nedělám, když jednám útočně.

Záškoláctvím bývá označován přestupek žáka, který úmyslně nedochází do školy na vyučování.

Ačkoliv je záškoláctví vnímáno jako porušení školního řádu, vyplývá ze školského zákona, které obsahuje ustanovení o povinné školní docházce, což usnadňuje u problémového žáka výchovně vhodné řešení. V případě potřeby umožňuje jej přivést i ke spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou a v horším případě, kdy je spojeno s kriminální činností, jej převést do diagnostického ústavu.

Děti k záškoláctví vede např. rozvrat rodiny, týrání, násilí, domácí konflikty a také častá změna partnerů rodičů. Pak utíkají z domovů a nechodí ani do školy. Dále to mohou být problémy ve škole, které ovlivňují prospěch a chování. Nebo to mohou být vysoké nároky rodičů na dítě, kdy chtějí, aby dosahovalo pouze úspěchu, což vyvolává u dítěte obavy z možného selhání a tak se může začít vyhýbat jakémukoliv dalšímu neúspěchu právě záškoláctvím. Ráno odejde z domova, jako by do školy, ale přitom se toulá v ulicích a domů se vrací a předstírá, že se nic nestalo.

Skryté záškoláctví můžeme vidět i u velmi dobrých či nadaných žáků. Přehnaně starostliví rodiče poskytují dítěti nepřiměřené výhody a to tím, že pokud mu ve škole hrozí horší známka, z vyučování ho omluví. Tento způsob výchovy však vede k nesamostatnosti, rozmazlování a závislosti na rodičích.

Záměrné absence se objevují i u nejlépe prospívajících žáků. Nejsou moc časté, ale jsou přesně načasované tak, aby umožnily vyhnout se písemným pracím, či zkoušením, které jsou rozhodující v době, kdy žák není dostatečně připraven.

Účelové záškoláctví je určeno k tomu, aby se dítě mohlo věnovat činnosti, která je pro něj dle mínění rodičů důležitější než škola (např. účast na sportovních utkáních, hudební činnost atd.).

Školní docházka je povinná ze zákona, jak už je jednou napsáno a pokud to nebude žák, popřípadě i jeho rodiče akceptovat, škola přistoupí k uložení sankcí. K tomuto slouží i metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č. 10194/02-14, který řeší způsob omlouvání žáků, kolik hodin se dává do neomluvené absence, kdy je povinnost záškoláctví oznámit orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Přestupky se nejprve projednají přímo s rodiči, pokud potíže trvají je celá věc oznámena orgánu sociálně-právní ochrany. Ten situaci řeší dle přestupkového zákona a rodičům lze mimo jiné uložit i blokovou pokutu. Jestliže se dítě bude školní docházce i nadále vyhýbat, mohou se rodiče dopouštět i trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže dle ust. § 217 trestního zákona a mohou být trestně stíháni. Dále je možnost podat soudu podnět k nařízení ústavní výchovy.

Obsahem hodin věnovaných záškoláctví je definice záškoláctví, dětská potulka, kratší zanedbávání školy, účelové záškoláctví, postih, cesta k nápravě a kriminalita.

Posledním tématem pro sedmý ročník je **volný čas, vliv vrstevnické skupiny, rozdělení drog**. Volnočasové aktivity jsou důležitou součástí trávení času mimo školu. Co se týká společensky schvalovaných aktivit, problémová mládež postrádá cílevědomé zaměření zájmů. Vrstevnické skupiny jsou považovány za důležitý a nezbytný činitel ve výchově, avšak můžou mít i nepříznivé účinky. Hodně záleží na tom, čím se parta zabývá. Pokud se věnuje například sportu, je vše v pořádku. Bohužel je tomu v dnešní době spíše naopak. Party se baví tím, že si dokazují odvahu a statečnost třeba šikanováním slabších, či různými drobnými krádežemi, případně začínají brát drogy. Tématem alternativních hodin je volný čas a způsob jak ho trávit.

Osmý ročník MPA má v osnovách **člověk a právo, trestní zákon a alkoholová toxikomanie**. V osmé třídě jsou probírána témata týkající se lidských práv a převážně trestního práva. Žákům jsou poskytnuty základní znalosti trestního práva a orientace v trestním systému. Modelové situace jsou zaměřeny na postupné seznámení dětí s konkrétními paragrafy trestního zákona. Využívá se her, kdy jsou dětem po malých skupinkách rozděleny jednotlivé role (policista, pachatel, svědek) a pomocí hraní se děti vžívají do rolí jiných osob a pokouší se aplikovat právní teorie v reálných

životních situacích. Prostřednictvím těchto her se děti učí rozvoji kritického myšlení a uvážlivého rozhodování, lépe poznají, co si myslí druzí lidé a také co cítí.

Žáků je rovněž vysvětlena úloha policie, zákonů, soudů, právníků a dalších státních institucí a celého právního systému České republiky.

Obsahem hodin jsou vysvětlení důležitých pojmů (trestný čin, pachatel, orgány činné v trestním řízení, svědek, oznamovatel, poškozený), trestní odpovědnost, presumpce nevinny, modelové situace, hra na vyšetřování, samostatné práce s využitím brainstormingu, člověk a právo.

Alkoholová toxikomanie a nejen ta ohrožuje mládež. Častěji se mluví o drogové závislosti a je zapomínáno na alkoholovou závislost a kouření. Na střední školy většina dětí přichází již se zkušenostmi s kouřením i alkoholem, a proto je nutné věnovat se jejich prevenci již na základních školách. Kouření a požívání alkoholu je totiž jakýsi předstupeň drogové závislosti.

Klasický uživatel drog je většinou kuřák již s bohatými zkušenostmi s alkoholem. Proto je velmi důležité s žáky této věkové skupiny probírat spouštěcí mechanismy, o kterých si myslí, že mohou způsobit jejich vlastní užívání drog.

Těch může být hned několik, od touhy po neobvyklých zážitcích, nuda, neschopnost řešit vlastní problémy, snaha vyrovnat se ostatním atd. Cílem hodin věnovaných alkoholové toxikomanii je tedy upozorňovat na další nebezpečí, která na ně číhají.

Žákům jsou objasňovány pojmy jako je závislost na alkoholu, volný čas a páchaní trestné činnosti, nikotin, gamblerství, psychofarmaka, řešení problémových situací.

9. třída je věnována tématu **bezpečí pro dívky, sektám a náboženským hnutím**. Děvčatům je speciálně určena dvouhodinová beseda s názvem „Bezpečí pro dívky“. Výuka je zaměřena na vysvětlení trestných činů znásilnění dle ust. § 241 trestního zákona a pohlavní zneužívání dle ust. §§ 242 a 243 trestního zákona a to nejen z hlediska trestního práva, ale i činnosti policie po spáchání těchto trestných činů a také upozornění na to, jak by se dívky měly v uvedených situacích zachovat.

Trestný čin pohlavní zneužívání se obecně týká oběti mladší 15ti let. Ve zvláštních případech se může jednat i o osobu starší, a to pokud se jedná o pohlavní zneužívání v závislosti na pachateli (např. učitel, trenér apod.). Pak se jedná o trestný čin pohlavního zneužívání dle ust. § 243 trestního zákona. Nikdy se však nejedná

o osobu starší 18ti let. Není rozhodující zda poškozeným je dívka anebo chlapec. Rovněž jsou rozlišeny dva způsoby pohlavního zneužívání – vykonání pohlavního styku a jiné pohlavní zneužívání (např. líbání, ohmatávání, dotýkání se pohlavních orgánů pachatele, pokud se tak děje za účelem pohlavního vzrušení pachatele). Trestní sazby s pohybují od 1 roku do 8 let. Pachatelem může být muž i žena.

Z hlediska posuzování trestného činu se vyžaduje úmyslné zavinění. Vyskytuje se i zneužívání v rámci rodiny. Nejčastěji jde o opakované sexuální zneužívání příbuznými (rodiče, nevlastní rodiče, starší sourozenci, další příbuzní). Zneužití vlastním rodičem či sourozencem říkáme *incest*.

Velmi důležité je, jak se k věci postaví matka. Dívky většinou hledají útočiště a pomoc právě u ní. Někdy se bohužel stává, že se žena ze strachu před ztrátou partnera, nepostaví na ochranu dcery. Matka většinou instinktivně vytuší, že dcera má pravdu, ale celou věc bagatelizuje. A to vše z obavy z rozpadu rodiny. Správná matka by se však vždy měla postavit na stranu svého dítěte a ochránit jej před dalším nebezpečným jednáním.

V § 241 trestního zákona – znásilnění se píše: „Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.“²⁴

Znásilnění je omezení osobní svobody a patří k nejzávažnější trestným činům, neboť oběť je krácena na svém právech a je nucena strpět jisté úkony. Oběti často trpí pocitem viny a musí vyhledat odbornou psychiatrickou či psychologickou pomoc.

Podle psycholožky doc. Dr. Ludmily Čírtkové rozlišujeme 3 hlavní skupiny pachatelů znásilnění:

1. *Známí oběti* – např. kolegové, spolužáci, sousedé. Znásilnění se dopouštějí často posilnění alkoholem a za normálních okolností by se tohoto činu nedopustili.
2. *Sexuální lupič* – nejčastěji mladší, nepříliš inteligentní muž, který má impulzivní životní styl, dost často pije alkohol a nemá pevný nebo trvalý vztah. Vybírá si osamělou oběť, většinou pasivní, poslušnou a bojácnou. Někdy ženu po styku okradou. Jde jim o pohlavní styk, nikoliv o to ženu zabít.

²⁴ Trestní zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, § 241

3. *Deviant* – nejde mu o běžný sex, ale o kontrolu a maximální vládu nad obětí. Má radost z toho, že může oběť šokovat, vystrašit tak, až nebude schopna pohybu. Právě toto u něj vyvolává sexuální vzrušení. Někdy proto nemusí ani dojít k pohlavnímu styku. Ví, že jeho jednání je trestné, ale sám od sebe nepřestane. Jeden typ vzrušuje, že se o jeho činech píše. Existují dva základní druhy deviantů. První je na první pohled zcela normální, druhý naopak samotář, lidé se mu vyhýbají.²⁵

Pokud se žena stane obětí znásilnění, měla by nejrychleji celou věc oznámit policii, což však velmi často neudělá. Naopak jde domů, vykoupe se a vymění si oblečení, čímž zničí důležité stopy, které by mohly být použity jako důkazy.

Dívky se také učí, že by se měly nechat domů doprovázet pouze známými osobami. Dále, že by měly být pozorné při vstupu do domu, že by neměly jezdit autostopem a další důležité skutečnosti pro prevenci před znásilněním.

Výuka je rozvrhnutá do těchto hodin: vysvětlení trestného činu znásilnění, typy pachatelů, práce policie na místě činu, vysvětlení trestného činu pohlavní zneužívání, zhlédnutí filmu „Jak se nestát obětí“, diskuse k tématu.

V hodinách věnovaných sektám a náboženským hnutím se děti seznámí s jednotlivými sektami a náboženskými hnutími, drogami, infekčními onemocněními, drogami a zákonem, problematikou trestní odpovědnosti.

MPA však nebyla jen o výukových programech. Každý školní rok byly pořádány dvě sportovní soutěže a každé pololetí literární nebo výtvarná soutěž.

Děti mohly malovat třeba dopravní značku a do jejího tvaru vyjádřit, „co se smí a co se nesmí“, nebo namalovat „nejkrásnější poštovní známku MPA“, či návrh oblečení, které by zvyšovalo bezpečnost chodců a cyklistů. Dále to byl kalendář na rok 2006.

Z literárních soutěží to byla např. slohová práce na téma „zážitky se šikanou“, „proč dělám věci, o kterých vím, že se dělat nemají“ nebo připravit „desatero pro chodce“ či „desatero k šikaně“. Dále se soutěžilo o nejlepší básnickou sbírku, jejímž výsledkem byly krásné básně o lásce, přátelství, drogách, škole a šikaně.

²⁵ Tištěná příloha k DVD Malá policejní akademie... vyd. PČR, NPC, SKPaV, 2006, s. 23

4.4 Učíme se s policií

Projekt Učíme se s policií je určen pro žáky základních škol. Byl vytvořen v roce 2001 jako reakce na stoupající celorepublikový trend v distribuci a výrobě omamných a psychotropních látek a na snižování věkové hranice uživatelů drog. Jedná se o cyklus lekcí s tématy jako je alkoholová a nealkoholová toxikomanie, šikana a další. Byl zpracován po vzoru německé policie.

Projekt zpracovaly policistky z Preventivně informačních skupin Pardubice, ale podílela se na něm i celá řada dalších policistů.

Projekt je zaměřen na primární prevenci sociálně patologických jevů žáků 1. – 9. ročníků základních škol. Jeho cílem je seznamovat děti s činností policie a jejími pravomocemi, posilovat u dětí zdravé sebevědomí, vytvářet pozitivní sociální klima, formovat postoje a názory dětí, vést děti ke zdravému životnímu stylu, přispět ke snížení kriminality zvyšováním právního vědomí žáků, přispět k eliminaci kontaktu a experimentu s drogami a další.

Nápad zpracovat tento projekt vznikl současně se založením „Specializovaného pracovního týmu toxi“, který byl zřízen v září 2001 rozkazem ředitele Policie ČR, správy Východočeského kraje, kdy vedle činnosti represivních složek byla ustanovena i preventivní činnost. Nejprve bylo rozhodnuto o vytvoření projektu zabývajícího se primární prevencí drogových závislostí, postupně byl však rozšířen o další negativní a sociálně patologické jevy, které se dotýkají dnešní mládeže.

V roce 2001 vzniká na preventivně informační skupině v Pardubicích projekt „Učíme se s policií“, který se stal po dohodě s autorkami základem pro východočeský projekt.

Jedná se o ucelený soubor pravidelných přednášek, které jsou určeny žákům 1. až 9. ročníků základních škol, který je realizován od října do května. Nejprve se vytváří vzájemná důvěra mezi žáky a přednášejícím policistou, která je nutná pro další úspěšnou spolupráci při složitějších tématech.

Děti dostanou desky, do kterých shromažďují materiály od policistů. Přednášky jsou doplněny videoprojekcí a dále o různé soutěže, jejichž výsledky jsou prezentovány v regionálním tisku.

Projekt je rozdělen na dvě části. První část obsahuje témata sociálně patologických jevů, která jsou rozpracována v obecné rovině a obsahuje více obecných

informací pro lektory, děti i rodiče, a to včetně příběhů, dotazníků, pracovních listů a her k jednotlivým sociálně patologickým jevům.

V druhé části jsou tato témata rozpracována již detailněji a je v ní zahrnuta metodika osmi základních témat pro tři věkové kategorie žáků základních škol (6-7 let, 8-11 let, 11-14 let). Pro lektory je v této části praktický návod pro práci s dětmi včetně pracovních listů, hádanek, hlavolamů, kvizů a testů k danému tématu, ale i shrnutí základních obecných informací.

Jednotlivé okruhy je možné využít i samostatně a některá z nich jsou využitelná i na středních školách a odborných učilištích.

Při práci mohou být využívány interaktivní metody výuky jako je práce v malých skupinách, hraní rolí, názorová škála, brainstorming, sebereflexe lektora – zpětná vazba, které jsou v projektu popsány. Hlavní důraz je kladen na prožitkové formy práce, modelové situace a hry.

Dále je využívána videoprojekce (doprava, představuje se policie, integrovaný záchranný systém, alkoholová a nealkoholová toxikomanie atd.) a děti jsou seznamovány i s případy z policejní praxe.

Projekt je doplněn jednorázovými i dlouhodobými soutěžemi a pro jednotlivce, ale i celé třídy, je připravena odměna za nejlepší výkony. Motivací k co nejlepším výkonům je např. zveřejnění výtvarných a literárních prací v regionálním tisku.

Práce s dětmi probíhá s ohledem na jejich věkové i individuální zvláštnosti.

Co se týká druhého stupně základních škol pro 6. až 9. ročník jsou tématem integrovaný záchranný systém v praxi, normativní systém společnosti, správné delikty, drogy, rasismus, šikana, domácí násilí, krádeže, vloupání a bezpečnost o prázdninách, což jsou rovněž základní kameny tohoto projektu.

V jednotlivých hodinách se děti např. seznámí s problematikou *internetové kriminality*, kde se dozví, co je internet, jaké mohou být druhy „internetové kriminality“, dále se seznámí s komerčním sexuálním zneužíváním dětí po internetu a s žáky jsou probírána pravidla bezpečného užívání internetu.

Další zajímavou kategorií je *patologické hráčství*. Dětem je vysvětlen pojem patologické hráčství, jaké jsou jeho fáze, přednáška je doplněna příběhy, po jejichž přečtení je mohou děti hodnotit a vyjádřit se k nim. Také je pro ně připraven dotazník „Tak jsem chorobný hráč nebo ne?“, návod „Jak odmítnout nabídku ke hře“ a deset doporučení jak si udržet život bez hazardní hry.

Aktuálním tématem je rovněž *divácké násilí na stadionech (hooligans)*. Dětem je řečeno něco z historie hooligans, jak se hooligans dostali do České republiky a jaké jsou významné milníky českých hooligans. Jsou seznámeni s trestnými činy, kterých se hooligans nejčastěji dopouštějí – jsou to §§ 202 (výtržnictví), 257 (poškozování cizí věci), 225 (rvačka), 221 (ublížení na zdraví), 155 (útok na veřejného činitele). Žáci jsou rovněž poučeni o tom, že s diváckým násilím úzce souvisí extremismus, a proto se jím zabývají policisté pracující na úseku extremismu.

Extremismus je další významnou kapitolou. Pojmem extremismus jsou označovány ideologické postoje, které vybočují ze zákonných ústavních norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku.²⁶ S těmito principy jsou žáci seznámeni, stejně jako s trestnými činy, které bezprostředně s extremismem souvisí. Obsahem přednášek je i extremismus v České republice a jednotlivé organizace a hnutí, a to jak registrované, tak i neregistrované.

Do hodin věnovaným extremismu patří i terorismus a sprejerství.

O dalších, byť velmi zajímavých tématech se již zmiňovat nebudu, neboť většina byla již zmíněna v Malé policejní akademii.

Po provedení vyhodnocení efektivity projektu bylo zjištěno, že žáci prokázali větší informovanost hlavně o integrovaném záchranném systému, normativním systému společnosti, správních deliktech, rasismu a bezpečnosti. V postojích žáci, kteří absolvovali projekt Učíme se s policií, preferují dodržování norem a bezpečné jízdy i za cenu možných komplikací, jako je třeba pozdní příjezd. Dále se častěji přiklánějí k názoru, že prodej cigaret mladistvým by neměl být. Výrazný posun byl zjištěn i v postojích vůči rasismu a drogám.

V chování byla zaznamenána změna v oblasti normativního systému společnosti – žáci preferují čestné chování i za cenu osobní újmy. Dále změnili své chování při zjištění šikany – pouze by nepřihlíželi, ale zastali by se spolužáka, či se někomu svěřili. Děti také věděli, jak se bezpečněji chovat.

Za rok 2005 byl projekt vyhlášen v kategorii „Nejlepší policejní preventivní projekt“ na prvním místě.

²⁶ Projekt Učíme se s policií

4.5 Nechte mě bejt! a Zpackané životy

Jedná se o preventivně informační filmy pro žáky 2. stupňů základních škol. Zpackané životy se dají použít i pro prevenci na středních školách.

Film „**Nechte mě bejt!**“ je určen pro 4. – 6. třídu základních škol a jeho cílem je zvyšovat právní vědomí žáků. Obsahuje čtyři krátké příběhy podle skutečných událostí z posledních let.

Dětem jsou ukazovány nebezpečné situace, reakce na ně a následky chování „obětí“ i „pachatelů“. Přibližuje témata kontaktu s cizí nebezpečnou osobou, nálezu a manipulace s výbušninou a šikanování. Chlapec Ivo se stane obětí únosu a následně sexuálního zneužití, Kvido obětí šikany ze strany spolužáků, Aničku si při cestě domů vyhlédne cizí muž, který poté násilím vnikne do bytu a znásilní ji. Filip najde protitankovou střelu, kterou společně se svými kamarády rozeberou a posléze vhodí do ohně, kdy dojde v výbuchu. Filmy jsou doplněny doporučeními, jak se děti mají v dané situaci chovat. Autorem je Preventivně informační skupina Policie ČR Správy hlavního města Prahy.

K filmu je zpracována metodika, kde jsou uvedeny vhodné způsoby prezentace příběhu a dále návodné kontrolní otázky ke každému příběhu. Jako vhodnější a účinnější se jeví každý z příběhů prezentovat zvlášť, vždy před shlédnutím. Mělo by být vždy přiblíženo téma promítaného příběhu. Ke konci filmu je vhodné příběh zastavit a diskutovat o jeho konci. Snaha je soustředěna na to, dovést děti k pozitivnějšímu závěru. Poté je dětem puštěn jeho konec.

První příběh rozebírá tematiku nebezpečí hrozící dětem na ulici, hlavně při komunikaci s neznámou osobou. Cílem je u dětí vytvořit bezpečné chování a ukázat jim hrozící nebezpečí, pokud se na ulici dají do řeči s jím neznámou osobou. V začátku příběhu je posluchači objasněna i rodina hrdiny. Ivo je z rozvrácené rodiny, kdy se matka s jeho otcem rozvedla, protože je alkoholik a gambler. Matka má dominantní roli, komunikace se synem není příliš dobrá, neboť od ní slýchá především rozkazy a zákazy.

Tématem druhého příběhu je šikana ve škole. Před začátkem filmu je nutné nejprve pojem šikany vysvětlit a to tak, že se jedná o nežádoucí sociálně patologické chování, při kterém dochází k omezování osobní svobody a ponižování lidské důstojnosti, majetkové a násilné trestné činnosti. Rovněž je vhodné děti upozornit

na příslušná ustanovení trestního zákona, kterými lze šikanu postihovat a na jejich trestněprávní důsledky. Je dobré přiblížit i formy šikany. Potřebné je zdůraznit to, že ne vše, čím si děti ubližují je označováno jako šikana.

Na počátku opět představíme rodiny hlavních představitelů, kterými je Filip – agresor, jehož rodina je dobře finančně zajištěna, ale chybí zde citový aspekt výchovy a komunikace s rodiči není příliš dobrá. Snaží se tedy na sebe upozornit jiným způsobem. Naopak Kvido má otce, který holduje alkoholu a matku, která jej příliš rozmazluje. Otec si s Kvidem nepovídá, nejeví zájem o jeho problémy. Ve škole je poté Kvido šikanován partou spolužáků vedenou Filipem, což jej dovede až k úvahám o sebevraždě.

Třetí příběh s názvem „Výtah“ je opět zaměřen na kontakt s cizí osobou a poukazuje především na chyby, kterých se hlavní protagonistky příběhu dopustily. Žáci by měly být poučeni o způsobech ochrany před nebezpečnou osobou. Do přednášky můžeme rovněž zařadit pojem „nutná obrana“.

Film „Nebezpečný nález“ je věnován problematice týkající se pyrotechniky, především nesprávné a neodborné manipulace při nálezu výbušnin apod. V doplňkové přednášce je dobré zdůraznit k jakým zraněním a usmrcením může dojít při manipulaci s výbušnou či hořlavou látkou. Vhodným doplňkem je fotodokumentace a distribuce brožurky o zbraních a výbušninách.

Preventivně informační film „Zpackané životy“ je určen zejména žákům 8. a 9. tříd ZŠ a 1. a 2. ročníkům středních škol. Zabývá se prostředím, ve kterém dospívající člověk žije. Jsou zde znázorněny nejrůznější modelové situace, ve kterých se může mladý člověk ocitnout ve volném čase nebo ve škole, jako je například sex, drogy, alkohol, různá trestná činnost. Partička dospívající mládeže se dopouští různého protiprávního jednání jako je trestný čin loupeže, krádeže apod, či dalšího sociálně nežádoucího chování, např. užívání alkoholu. „Boby“, který je vůdčí osobností party se nakonec dopustí i trestného činu znásilnění, a to na jedné ze dvou dívek v partě. Poté ho celá parta odsoudí.

Po shlédnutí obou filmů je právní dopad posílen následnou tématickou debatou s preventisty. Dobré je přizvat si přednášce odborníky zabývající se konkrétním tématem, jako jsou např. pyrotechnici, kriminalisté zabývající se násilnou trestnou činností a trestnou činností páchanou mládeží a na mládeži.

5. Prevence Městské policie a občanských sdruženích

5.1 Prevence Městské policie

Městská policie má rovněž útvar prevence, jehož cílené a řádně metodicky připravené preventivní programy usilují o kvalitní a účinný dopad na veřejnost.

Základem kvalitní prevence na školách je perfektní příprava, neboť preventisté jsou zde pod přísným dohledem žáků i učitelů, před kterými není jednoduché obstát. Proto nestačí pouze přednáška plná faktů, údajů a statistik.

Prevence probíhá formou přednášek na jednotlivá témata. Pro 2. stupeň základních škol jsou na to Sociálně patologické jevy – Drogy I., což je program pro 3. – 5. třídu a obsahem je úvod do problematiky drog a jejich nežádoucích účinků. Zaměření je především na legální drogy – tabák, alkohol, léky a další. Šikaně se věnuje 6. třída – seznámení s fenoménem šikany spolu s charakteristikou daného jednání a jeho následky, včetně vysvětlení pojmů „osobní hrdost a sebeúcta, oběť, agresor..“. Kriminalita dětí a mladistvích I. je program pro 7. třídu a probírá se základní seznámení se sociálně patologickými jevy ve společnosti, trestnou činností a odpovědností nezletilých. Důraz je kladen především na majetkovou trestnou činnost. Tématem 8. třídy jsou sociálně patologické jevy – Drogy II. – problematika drog přizpůsobená věku cílové skupiny. Seznámení s drogovou problematikou, co je droga, její vliv na organismus a uvědomění si úskalí konzumace drog v jakékoliv podobě. Pochopení vztahu právo – droga. Základy právního vědomí I. jsou přednášeny v 9. třídách, cílem je získání základních znalostí z oblasti lidských práv, trestního práva, sociálně patologických jevů, obecných norem lidského chování, etiky a morálky. Pro 2. stupeň základních škol má Městská policie připraven rovněž nadstavbový program – prokazování totožnosti, kde jsou děti seznámovány s povinnostmi držitele občanského průkazu.

Působí zde dvě skupiny preventistů, jedna skupina provádí u žáků šestých a sedmých tříd aktivitu, která je zaměřena na obecné zásady bezpečného chování. Žáci jsou podrobně informováni o postavení a úkolech obecní (městské) policie, bezpečném

chování při styku s cizími lidmi, případném styku s narkomany a co dělat v případech, že jsou obětí nebo svědkem trestného činu.

Druhá skupina provádí cílené preventivní aktivity týkající se problematiky jednotlivých sociálně patologických jevů, kdy jde o to, aby si děti uvědomily nebezpečnost sociálně patologických jevů. Základem je téma šikany. Dále jsou prováděna metodická zaměstnání ohledně drogové problematiky, kde je uplatňována úzká spolupráce s Národní protidrogovou centrálou.

Pro žáky 9. tříd jsou na základě předchozí žádosti vedení školy připraveny programy určené pro střední školy zaměřené na základy právního vědomí a Listinu základních práv a svobod.

V hodinách je nejprve potřeba uvolnit atmosféru, představit se a stručně třídu seznámit s předmětem preventivní aktivity. Pak se zjišťuje úroveň znalostí dětí formou motivačního rozhovoru. Poté lektor vysvětlí dané téma jasně a srozumitelně. V další části se pracuje s textem, žáci se snaží vlastními slovy vysvětlit obsah, snaží se diskutovat a utvářet si vlastní názory. Důležité je tedy vtáhnout všechny děti do probíraného problému. Dobré je nechat i prostor pro dotazy a je nutné na všechny odpovědět. Vhodně působí i efekt uniformy a vstřícného a srdečného jednání.

5.2 Občanské sdružení PRAK

PRAK je občanské sdružení zabývající se prevencí kriminality, Ministerstvem vnitra ČR bylo zaregistrováno v červenci 2003, Předsedkyní byla zvolena Eva Carbolová a místopředsedkyní Mgr. Kamila Carbolová, která je rovněž vedoucí realizačního týmu.

Autorkou a zároveň vedoucí projektu PRAK je Eva Carbolová. Za vším stojí nápad jezdit do věznic, navštěvovat a povídat si a dopisovat si s vězni. Paní Carbolová se společně se svým manželem tímto způsobem rozhodla pomáhat vězňům. Nejprve věznice navštěvovali pod záštitou Farní charity a zhruba po půl roce v rámci Vězeňské duchovenské péče. Pod vlivem silných příběhů vězňů, kterým se po vykonání trestu odnětí svobody, podařilo s různými úspěchy či neúspěchy začlenění do normálního společenského života se postupně zrodil nápad pomocí návštěv věznic provádět prevenci kriminality pro děti navštěvující 2. stupeň základních škol.

Zkušební fáze projektu probíhala od února do června 2003 a návštěv věznice se zúčastnilo celkem 276 žáků a 21 pedagogů z devíti škol z Jižního města, besed se pak zúčastnilo více než 400 žáků.

Dnes se již ročně projektu zúčastní zhruba 4200 žáků z 200 tříd. Cílem projektu je postavit děti ve věku dospívání před skutečnost osobní odpovědnosti za své jednání. Zajistit kvalitní a komplexní program primární prevence kriminality na základních školách v Praze, ukázat žákům reálný pohled na vězeňské prostředí, pomocí dětí informovat učitele a ovlivňovat žádoucím způsobem rodiče a pokusit se změnit lhostejný postoj k zákonům a jejich porušování a vězeňství.

S žáky je diskutováno o morálce, etice a svědomí, toleranci, odpovědnosti k sobě i druhým, různých závislostech a důležitosti dobrého rodinného zázemí.

Cílem je naučit dospívající mládež hledat to, co je správné a dobré pro všechny. Důležité je ptát se a hledat odpovědi na otázky, v diskusi říci svůj názor a nejen lhostejně poslouchat.

Sdružení spolupracuje se žáky od 6. tříd základních škol. Přednášky pro 6. – 7. třídy se týkají Úvodu do trestní odpovědnosti, kdy žáci v těchto hodinách vytvoří pracovní skupiny a odpovídají na otázky týkající se možného potrestání skupiny do 15 let.

Zjišťuje se, jestli mají děti orientaci v základních pojmech, jako je trestný čin, provinění, přestupek.

Jsou s nimi probírány vybrané trestné činy – krádeže, loupeže, drogové delikty, ublížení na zdraví, atd.. Dle z.č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže jsou probírány druhy trestů a typy ústavů.

V 8. třídách v rámci etické výchovy jsou s žáky vedeny rozhovory o možnostech řešení jejich problémů, jak je důležitá úcta k sobě i k ostatním lidem, přátelství, starost o druhé. Žáci si volí diskuse o problémech, které je nejvíce zajímají a trápí, jako je rozvod rodičů, anorexie a bulimie, drogy, sexualita, alkohol a kriminalita. V případě potřeby navazuje na tuto besedu její pokračování – zacházení se strachem. Děti si nejčastěji vybírají témata týkající se problematiky rodiny a sexuální problematiku.

Blok proti šikaně je program pro 8. a 9. třídu, dále jsou to besedy o problematice menšin a rasismu, základní poučení o sebeobraně a návštěva věznice pro žáky 9. tříd následovaná besedou o návštěvě ve věznici.

Tento blok je zakončením celého programu. Děti jsou seznámeny s prostory a chodem věznic. Exkurze je silným emotivním zážitkem, neboť žáci, i když na krátkou

dobu, prožijí pocit omezení svobody. Týden po návštěvě věznice probíhá tříhodinová beseda s žáky, jejímž účelem je zopakovat, utřídit a doplnit informace načerpané ve věznici a odpovědět na otázky, které žáky napadly po exkurzi.

Pro návštěvu ve věznici je nutný souhlas rodičů a děti jsou vybírány pedagogy. Před samotnou návštěvou jsou děti poučeny o věcech, které nemají mít s sebou a jsou poučeny o vhodném oblečení.

Samotná návštěva ve věznici probíhá tak, že dětem není o pobytu ve vězení nic řečeno a mají tak možnost „nasát“ atmosféru vězení, aniž by byly připraveny, na to, co je čeká. Zde se jim věnuje speciální vězeňský pedagog, případně jiný pro tyto účely určený pracovník, který skupinu provede po věznici, kterou doplní přednáškou.

Po týdnu od návštěvy věznice žáky čeká beseda s člověkem, který na vlastní kůži trest odnětí svobody zažil. Děti mají čas na to, aby si utřídily myšlenky a zážitky vstřebaly a většinou pak vědí na co se zeptat. Beseda je samozřejmě vedena lektorem.

V první hodině se střídají praktické příklady s teoretickými vědomostmi. Když už je patrné, že teorie bylo dost, je od lektora osloven besedující host se svými autentickými zážitky z nápravného zařízení a třída rázem ožije. Nejčastější otázky, které padají jsou na práci a finance ve vězení, dále na intimní návštěvy ve vězení. Jak se k sobě vězni chovají, jak se k vězňům chová ostraha, sexuální styky mezi vězni atd.. Za tři vyučovací hodiny se tak děti o vězeňství dozví prakticky vše. Když se přidá vlastní zážitek z prostředí vězení, je zde naprosto ojedinělý a nevšední produkt prevence kriminality.

5.3 Peer programy

Peer programy jsou vrstevnické programy, kde se jedná především o zapojení vrstevníků, kteří jsou předem proškoleni jaký zaujmout postoj a jak jednat v určitých především sociálně nežádoucích situacích, např. nenásilnému řešení konfliktů apod.. Tito žáci se poté stávají vzorem a školiteli pro ostatní ze svým vrstevníků. Programy byly nejprve využívány jako prevence drogových závislostí. V současné době slouží i jako prevence násilí ve školách a dají se aplikovat širokou škálou preventivních aktivit proti sociálně nežádoucím jevům. Peer programy lze realizovat prostřednictvím občanských sdružení, jejíž členové na vrstevníky působí. Jako lepší možnost se jeví,

když si školy své peer vedoucí vyškolí samy. Další možností je i to, aby některá škola působila jako metodické středisko, kde jsou peer instruktoři vychováváni i pro další instituce. Prevence prostřednictvím peer programů je účinná především u normální populace. Peer aktivistou se může stát v podstatě každý, důležitá je hlavně motivace. Dalšími kritérii jsou např. nepožívat alkoholické nápoje, nekouřit, nepřijímat návykové látky. Může být rovněž stanoven určitý školní prospěch. Účast je dobrovolná se souhlasem rodičů. probíhající výcvik zahrnuje motivační hodiny, ve kterých je hovořeno o významu programu a výhodách, které z něj plynou. Důraz je kladen na motivaci ke zdravému životnímu stylu a odmítání návykových látek. Zdůrazňují se tedy pozitivní dopady neuzívání tabáku, alkoholu a drog a nikoliv negativní důsledek. V hodinách pozitivní alternativy se opět pracuje s různými úkoly, kdy skupiny vymýšlí pozitivní alternativy např. místo kouření, proti nudě apod. Tyto alternativy by měly být rovněž posouzeny z hlediska vhodnosti aplikace. V dalších hodinách se cvičí sociální dovednosti a způsoby odmítání, na které navazují hodiny utvrzení, které jsou opět zaměřeny na výhody zdravého životního stylu a žádoucího sociálního chování.

Při aplikaci programu platí zásada pro dospělého nezasahovat do práce, kterou aktivisté zvládnou. Aktivisté mohou např. hodnotit práci skupin, předvádět žádoucí jednání, rozdávat propagační materiály, mohou odpovídat na dotazy žáků v závěru hodin atd. Hodiny jsou analogické výcviku peer aktivistů.

Jak jsem již uvedla, peer programy jsou vhodné především pro skupiny se středním rizikem, u dětí u nichž ještě k delikventnímu chování nedošlo. U skupiny se zvýšeným rizikem sociálně patologického chování se tyto programy příliš neosvědčily, neboť tito žáci se s bezproblémovými vzory příliš neztotožnili. Výhodu peer programů spatřuji v tom, že děti působí sami na sebe a jedná se o aktivní formu zapojení mládeže do preventivních aktivit. Další výhodou je nenáročnost na materiálové zabezpečení, kdy k realizaci postačí běžné vybavení třídy a žáků.²⁷

5.4 Projekt ŠIK

Projekt ŠIK neboli široký informační kanál je zaměřen na školní mládež a pedagogické pracovníky a jeho podstatou je zprostředkovávat pomocí moderních

²⁷ Hradečná, M., a kol., Vybrané problémy sociální pedagogiky, ... vyd. Praha, UK, 1995, s.45-64

informačních technologií aktuální informace z oblasti prevence kriminality, volby povolání a další.

Motto projektu zní: „Projekt bude dokonalý jen dokonalou spoluprací“. Na projektu tedy spolupracuje společnost ŠIK CZ, dále Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a dále Policie ČR, krajské úřady, úřady práce, centra pro kriminalitu mládeže, výchovná centra a další. Byl spuštěn v roce 2007, kdy se zapojilo 20 škol.

Projekt spočívá v instalaci velkoplošných obrazovek do škol, které zajišťují neustálý přísun žádoucích informací. Vysílání je řízeno vzdáleným počítačem. Spoty jsou vysílány 4x za hodinu v 15ti minutových smyčkách. Vysílací čas je přizpůsoben potřebám školy. Cílovými skupinami jsou žáci, učitelé a rodiče (v době rodičovských sdruženích, při dnech otevřených dveří).

Stěžejními pilíři jsou „Klíč k volbě povolání“ a „Prevence“, která zahrnuje spoty, které jsou uzpůsobeny schopnostem žáků. Spoty nesmí být nudné, musí být pro děti poutavé, měly by je nutit k zamyšlení, diskusi a odpovědnosti. Mezi hlavní úkoly projektu patří:

- informovanost žáků a studentů o možnosti zaměstnání a dalšího vzdělávání,
- informace o možnosti zvyšování kvalifikace pedagogického personálu,
- prevence kriminality a další.

6. Vlastní průzkum

Na základě své práce jsem provedla průzkum mezi dětmi, zaměřený na otázky právního vědomí dětí a vědomí o jejich bezpečnosti.

Cílovou skupinou jsou žáci 5. a 6. tříd základní školy. Bylo dotazováno celkem 60 dětí ve věkovém rozmezí mezi 10ti a 12ti lety. Každá skupina obsahovala 30 žáků, z toho 15 dívek a 15 chlapců

Mým cílem je dokázat, že děti, u kterých probíhají preventivní aktivity, mají větší míru právního vědomí a jsou lépe orientovány v otázkách své vlastní bezpečnosti, ale i bezpečnosti ostatních lidí než děti, u kterých preventivní aktivity dosud neprobíhají. Dále se domnívám, že dívky mají větší zájem dozvědět se důležité informace z oblasti prevence kriminality.

Ke zjištění cílových informací jsem použila anonymní dotazník uvedený v příloze č. 1, který obsahuje celkem 12 otázek zaměřenými na právní vědomí dětí a jejich bezpečné chování. Dvě doplňující otázky se týkají pohlaví a věku dotazovaného.

Žáci, kteří prošli preventivními aktivitami, jako je Ajaxův zápisník I. a II. a dále výukový preventivní film „Nechte mě bejt!“ doplněný odbornými přednáškami, byli celkově úspěšnější než jejich kamarádi, kteří tyto aktivity neabsolvovali.

Nejčastěji děti odpovídaly špatně na otázku č. 4, kdy si myslely, že šikana je samostatným trestným činem a to i děti, u kterých preventivní aktivity probíhaly.

Co se týkalo otázky č. 5 zaměřené na kontakt s cizí osobou, zde odpovídaly většinou správně obě skupiny dětí.

Otázka č. 14 směřovala k zájmu dětí o preventivní aktivity, kdy mým předpokladem bylo, že dívky budou mít větší zájem o preventivní aktivity než chlapci, což však bylo dotazníkem vyvráceno, neboť zájem dětí byl v podstatě stejný, chlapci na tom byli dokonce o něco lépe než dívky.

Na následující straně jsou výsledky průzkumu zaznamenány v tabulkách.

Tabulka č. 1 - Znalostí dětí o právním vědomí a bezpečném chování

Číslo otázky	Žáci s prevencí		Žáci bez prevence	
	Správné odpovědi	Špatné odpovědi	Správné odpovědi	Špatné odpovědi
3	29	1	23	7
4	7	23	5	25
5	28	2	21	7
6	27	3	1	29
7	30	0	14	16
8	29	1	1	29
9	30	0	2	28
10	24	6	1	29
11	28	2	3	27
12	28	2	4	26

Tabulka č. 2 - Zájem dětí o preventivní aktivity

	Žáci s prevencí		Žáci bez prevence	
	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
ANO	1	2	0	1
NE	14	13	15	14

Závěr

Ve své práci jsem se věnovala jednotlivým projektům prevence kriminality na druhém stupni základních škol a dotkla jsem se i programů pro I. stupeň základních škol.

Práci jsem se snažila pojmout komplexně, a to jak z hlediska programů ze strany Policie ČR, tak prevence Městské policie a dále prevence „civilního“ sektoru, kde jsem si vybrala občanské sdružení PRAK, charakterizovala jsem Peer programy a pokusila jsem se přiblížit nový projekt ŠIK.

Ze svého profesionálního hlediska jsem se více věnovala policejním projektům, kde jsem si vybrala Malou policejní akademii a Učíme se s policií a výukové DVD filmy „Nechte mě bejt!“ a „Zpackané životy“. Nejdříve mě zaujala Malá policejní akademie a to proto, že se jedná o komplexní program prevence sociálně patologických jevů pro druhé stupně základních škol, který byl realizován, dle mého názoru, pro děti velice atraktivní formou. Ve školním roce 2005/06 proběhl jeho poslední ročník.

Myslím si, že je škoda, že probíhal jen na území Jihočeského kraje a nebyl rozšířen do celé republiky. Pravdou ovšem také je, že bylo vydáno DVD s výukovým filmem „Malá policejní akademie“, který mají policisté k dispozici a program tak může být rozšířen do celé republiky. Domnívám se, že teprve čas ukáže, zda stejné nadšení, jaké bylo u pedagogů, policistů a dalších pracovníků, kteří MPA realizovali v Jihočeském kraji, se najde i jinde v republice.

Co se týče projektu „Učíme se s policií“, myslím si, že se jedná o projekt, který je více přednáškový než je MPA. Je sice také doplněn zajímavými hrami, doplňovačkami atd., ale přesto mám za to, že je více výukový. Nutno však říci, že jednotlivá témata jsou velice pěkně a poutavě zpracována. Zcela jistě však bude záležet na osobě lektora. Myslím si, že je dobře, že projekt je celorepublikový, neboť něco takového je v dnešní době velmi důležité.

Velice dobře jsou udělány oba výukové filmy, kdy film „Nechte mě bejt!“ je navíc doplněn zpracovanou metodikou s pomocnými otázkami pro žáky. Pro žáky na druhém stupni základních škol se mi toto DVD zdá vhodnější, neboť se jedná o soubor krátkých příběhů a myslím, že snáze udrží pozornost dětí. V současné době je připravován třetí díl zmiňovaných výukových filmů s pracovním názvem „Pusťte mě domů“, zabývající

se dětmi, které absolvovaly pobyt v některém z výchovných zařízení a vrací se zpět do svého prostředí, ze kterého byly odňaty.

Prevence ze strany Městské policie mi připadá poněkud teoretická, ale je pravda, že jsem ji nemohla posoudit v praxi a dle slov jejich preventisty má ve školách úspěch. Musím rovněž říci, že jsem viděla rozvrh na celý rok a opravdu jsou ve školách poměrně dosti žádání.

Občanské sdružení PRAK mě velice zaujalo, neboť se dle mého názoru jedná o velice netradiční, ale účinnou formu prevence kriminality, která je pro děti navíc velice poutavá a má na ně značný dopad. Návštěva věznice je na dětech znát v jejich chování, zejména při zpáteční cestě, kdy bývají poměrně zaražené a dochází jim humor, kterého měly při cestě na exkurzi až dost.

Když jsem sháněla materiály pro tuto práci, byla jsem přesvědčena, že toto téma bude poměrně jednoduché, protože kriminalita se v dnešní době týká stále mladších dětí, a proto je včasná a pokud možno přesně mířená prevence velmi důležitá.

Chtěla jsem ve své práci postihnout a porovnat prevenci ze všech stran, což se mi snad podařilo.

Moje představa je, že ideální by bylo, kdyby všechny složky, tím mám na mysli Policii ČR, Městskou policii, školu a dále i různá občanská sdružení, spojily síly dohromady a byl by vytvořen ucelený komplexní projekt, na kterém by všichni spolupracovaly, a který by aktivně reagoval na problémy dnešní mládeže. Dále si myslím, že by bylo ideální, kdyby každá skupina dětí měla své preventisty již od prvního stupně až do ukončení povinné školní docházky. Zjistila jsem však, že stejně jako vše ostatní, i toto je problém hlavně peněz, což je podle mě škoda, neboť finance vynaložené na prevenci směřují dle mého názoru do správného sektoru, protože ekonomičtější je právě prevence, než následné odstraňování způsobených škod.

Kvalitně provedená preventivní práce by měla být systematická, koordinovaná, dlouhodobá a komplexní, stejně jako systém sociální pedagogiky. U dětí, které procházejí preventivními aktivitami, je znát jejich hlubší právní vědomí a více si uvědomují situace, které by mohly ohrožovat jejich bezpečí. Dokáží lépe reagovat a bránit se při kontaktu s cizí osobou, v situacích kdy se jim nebo jejich kamarádům děje bezpráví, když je někdo utlačuje, šikanuje či podvádí. Některé události současnosti nasvědčují i tomu, že lhát, podvádět a krást se vyplácí. Děti a mladiství jsou k tomuto chování a jednání, které je mnohdy vnímáno jako společenský standard, velmi vnímaví

a náchylní, proto je velice důležité věnovat jim ve výchově velkou pozornost, učit je společensky přijatelné normy a způsoby chování a podporovat v nich budování kvalitních hodnot, řádné právní vědomí i morální odpovědnost. Pouze vyspělý, vyzrálý, dospělý člověk může totéž budovat u dalších generací a nedostávat se do konfliktu s normami, s patologickým chováním a sociálně nežádoucím způsobem života.

Resumé

Tématem této bakalářské práce je „Prevence kriminality na II. stupni základních škol“. Práce je rozdělena do šesti samostatných kapitol.

První kapitolou vysvětlují základní pojmy, kdy se především zaměřují na charakteristiku pojmů kriminalita a prevence kriminality.

Druhou kapitolou se zaměřují na problematiku příčin kriminality mládeže a možné preventivní strategie jednotlivých příčin.

Třetí kapitolou se zabývám prevencí především ze strany Ministerstva školství, konkrétně Preventivním programem pro základní školy a s ním úzce souvisejícím Programem pro osobnostní a sociální rozvoj ve vztahu k prevenci.

Čtvrtou kapitolou popisují prevenci ve spolupráci s Policií ČR, osvětlují činnost Preventivně informačních skupin Policie ČR a zabývám se jednotlivými programy jako je např. Malá policejní akademie, výukové filmy „Nechte mě být!“ a „Zpackané životy“ a další.

Pátou kapitolou přibližují prevenci Městské policie a občanských sdruženích, kdy jsem si vybrala občanské sdružení PRAK, projekt ŠIK a přibližují PEER programy.

Šestou kapitolou se zabývám vlastním průzkumem o právním vědomí a bezpečném chování jedné z pražských základních škol.

Anotace

V dnešní době zaznamenáváme negativní vzrůstající trend kriminality mezi dětmi a mladistvými. V poslední době vedle majetkové trestné činnosti stoupá především dobře organizovaná násilná trestná činnost mládeže a zároveň i narůstá agresivita mezi dětmi navzájem.

Dětská kriminalita je celosvětovým problémem a prevence zaměřená na tuto věkovou skupinu musí být včasná, komplexní, systematická a dlouhodobá. Zároveň by měla být realizována pro děti nejen poučnou, ale i zajímavou a poutavou formou. Aby byla prevence skutečně účinná, je nutná spolupráce všech subjektů jak dítěte, tak rodičů, ale i pedagogů a dalších pedagogických pracovníků, Policie ČR, Městské policie, různých občanských sdružení a v neposlední řadě i orgánů sociálně právní ochrany dětí. Zvláštní důraz by měl být kladen na prevenci primární, nikoli až na samotné řešení vzniklých problémů.

Klíčová slova

kriminalita, násilí, dítě, prevence, trestný čin, příčiny

Annotation

Nowadays we can observe an increasing negative trend in juvenile delinquency. Besides crimes against property, there has also been a significant increase in well organized crimes of violence amongst youth and also in the level of aggression.

Juvenile delinquency is a world wide problem and prevention in this field has to be timely, complex, systematic and long-term. At the same time it has to be done in an interesting, informative and attractive way. Should the prevention be successful, good cooperation of all subjects (children, parents, teachers, other educationists, police of the Czech Republic, municipal police, various associations and other authorities of social and legal protection of children, etc.) is necessary. Attention has to be paid not only to solution of already existing problems, but especially to the primary prevention.

Keywords

criminality, violence, child, prevention, crime, causes

Seznam použité literatury:

1. Trestní zákon č. 140/1961 S. ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon o Policii ČR č. 283/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů
5. Čírtková, L., Policejní psychologie, vyd. Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2006, ISBN 80-86898-73-3
6. Hradečná, M., a kol., Vybrané problémy sociální pedagogiky, vyd. Praha, Karolinum, 1995, ISBN 382-53-95
7. Hroncová, J., Kraus, B., a kol., Sociálna patológia pre sociálnych pracovníkov a pegógov, vyd. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela, 2006, ISBN 80-8083-223-4
8. Chmelík, J. Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži, vyd. PČR, ÚPV, MV ČR, Praha 1998
9. Jilčík, T., Plšková, A. , Zapletal, L. Sociální patologie, vyd. Brno, IMS, 2005
10. Matoušek, O., Kroftová, A., Mládež a delikvence, vyd. Praha, Portál, 2003, ISBN 80-7178-771-X
11. Munková, G., Sociální deviace, vyd. Praha, UK, Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0279-2
12. Štablová, R., CSc., a kol., Drogy, kriminality a prevence, vyd. Praha , PA ČR, 1997, ISBN 8085981-64-5
13. Večerka, K., a kol., Prevence kriminality v teorii a praxi, vyd. Praha, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996, ISBN 80-86008-24-X
14. Zoubková, I., Kontrola kriminality mládeže, vyd. Dobrá Voda, Aleš Čeněk, 2002, ISBN 80-86473-08-2
15. Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008, vyd. Praha, MŠMT, 2005

16. Metodický pokyn MŠMT č. 10194/02-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, vyd. Praha, MŠMT, 2002

Další prameny:

- Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení
- Bulletin Malá policejní akademie
- projekt Učíme se s policií v počítačové verzi
- DVD Malá policejní akademie včetně tištěné přílohy
- videokazety Nechte mě bejt! a Zpackané životy
- písemné materiály Městské policie
- písemné materiály sdružení Prak
- časopis Policista

Internetové stránky:

www.prak.wz.cz

www.msmt.cz

www.mvcr.cz

www.sikcz.cz

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Dotazník pro děti

Příloha č. 2 – Informačně – preventivní kartičky pro děti

Příloha č. 3 – Pracovní sešity - Ajaxův zápisník I. a II.

Příloha č. 4 – Pracovní sešit – Malá policejní akademie

Příloha č. 5 – Obaly filmů „Nechte mě bejt !“ a „Zpackané životy“

Příloha č. 6 – Rozvrh hodin

Příloha č. 7 – Poldovy omalovánky